

FRANTIŠEK KŘIŽÍK

6. 7. 1847 - 22. 1. 1941

6. července 1847 spatřil poprvé světlo světa člověk, jehož jméno bylo pro několik generací spojováno s přívlastky „český Edison“, „král našich vynálezců“, „první český elektrotechnik“. V našem podvědomí je zapsán jako vynikající vynálezce, který naší republiku proslavil i za hranicemi naší země, on sám se však za vynálezce nikdy nepovažoval. Tvrdil, že vždy jen vylepšoval již existující. Jeho jméno je František Křižík.

Narodil se chudým rodičům, kteří bydleli v malém domku v Plánici u Klatov. Ne příliš mladá matka dobře věděla, že jiné dítě už mít nebude a proto se s veškerou svou energií pouští do budování kariéry svého jediného syna. Po vychování trojtřídky v rodné obci matka rozhodne, že malý Křižík půjde do Klatov na reálku. To se mu stane osudným, neboť právě zde se poprvé nadchne pro tajemnou elektřinu. Další třídy reálky už absolvuje v Praze na Malé straně. Jeho studia však přeruší rakousko-pruská válka, před kterou Křižík utíká zpět do rodné Plánice. Jen rok po válce se vrací opět do Prahy, aby se stal studentem pražské techniky. Ale jeho přijetí je ztíženo faktem, že rodina Křižíkova si nemůže dovolit takový přepych, jako je zaplatit synovi maturitu na reálce, a tak Křižík nastupuje pouze na studium „mimořádné“. Léta na pražské technice jsou rušná. Zažívá zde její rozdělení na samostatnou část českou a německou, žije uprostřed vlasteneckého ruchu.

Křižík se v Praze ovšem také zamiluje. V tanečních poznává Pavlínu Štulíkovou, dceru mlynáře z Dolů u Luže a slibuje, že se po ukončení studia pro svou milou vrátí. Svému slibu Křižík dostojí, v roce 1872 se s diplomem v kapse vrátí a Pavlína se stane jeho ženou. Mezitím ale Křižík při studiu nastupuje do elektrotechnické dílny Kaufmannovy továrny, kde dostane na starost železniční zabezpečovací zařízení. To se mu moc nelíbí a tak zde učiní svůj první vynález: zdokonalí železniční signalizaci. U

dráhy již zůstane. V roce 1870 nastupuje na místo železničního úředníka při telegrafní službě a zabývá se především zlepšováním primitivních zabezpečovacích zařízení. Sestrojí elektrické staniční návěstidlo, vymyslí magnetoelektrický zvonkový signál a zkonstruuje ústřední stavění výhybek. Roku 1878 korunuje svou činnost u železnice konstrukcí blokovacího signalizačního zařízení, které znatelně omezilo nebezpečí srážek. Mladý inženýr se stal známým a proslulým.

V témže roce 1878 je Křižík vyslán železnicí na světovou výstavu do Paříže. Je nadšen. Zaujala ho Jabločkova svíčka, která však má do dokonalosti ještě příliš daleko a tak po návratu z Paříže se vrhá na vylepšování tohoto vynálezu. Na světě je Křižíkova oblouková lampa. Dostane svojí první velkou objednávkou: elektrické osvětlení v sále výroby Piettových papíren. O rok později si najímá v Plzni dvě místnosti v domě U zvonu a zřizuje tam laboratoře a dílnu.

Roku 1879 neodolá a zajede se podívat na průmyslovou výstavu v Berlíně. Jako atrakce zde jezdí miniaturní elektrická dráha firmy Siemens. Křižík je opět zaujat a jeho další úsilí je směřováno k výrobě tramvaje. Jeho příležitostí je Jubilejní výstava v Praze roku 1891. Atrakcí se stane nejen nádherná světelná fontána s padesáti vodotěsnými reflektory, ale i tramvajová dráha od horní stanice bývalé lanovky na Letné až k výstavišti. Dráhu zde provozuje ještě několik let po výstavě, ale odmítavý postoj pražské obce ho donutí provoz po pěti letech ukončit. Neúspěch ho však neodradí, a tak je 19. března 1896 zahájen provoz Libeňské elektrické tramvaje. Nový trend se rychle rozšiřuje po celé Praze a koňka se vytrácí z pražských ulic. 12. května 1905 vyjede v Praze koňka naposledy. Elektrická tramvaj Křižíkovi nestačí, proto si pro vlastní potěšení sestruje elektromobil a o něco vážněji se zabývá elektrizací železnic. V roce 1903 je zahájen provoz na první elektrické trati v Rakousko-Uhersku z Tábora do Bechyně. V roce 1905 staví elektrickou lokomotivu revoluční konstrukce pro vídeňskou městskou dráhu, zavádí tramvajovou linku přes Karlův most bez trolejového vedení. V roce 1909 je jmenován členem rakouské železniční rady.

Křižíkovo nadšení pro elektřinu nezná mezí. Zabývá se stavbou elektráren parních i vodních. V roce 1911 staví v Kolíně první parní elektrárnu. Rok 1913 se stane pro Křižíka rokem boje za využití energie vodních toků k výrobě elektřiny.

Křižíkovi je 66 let a energie mu ubývá. Křižíkovy závody jsou od 1. ledna zakacionalizovány. Tím je odstaven z praktického rozhodování a nuceně se věnuje soukromému bádání ve vlastní laboratoři. V roce 1923 mu umírá jeho žena Pavlína. Roku 1927 se stává Křižík nositelem významné ceny našich techniků - ceny Hanuše Karlíka. Jeho stáří je doprovázeno těžkou nemocí očí, což mu znemožňuje pokračovat dále v bádání a vynalézání. Svému oboru se věnuje už pouze teoreticky. Umírá 22. ledna 1941 a pohřeb se koná 27. ledna na Vyšehradě. Je nutno podotknout, že František Křižík je první z našich techniků uloženýh na čestném pohřebišti vyšehradského Slavína. Křižíkův pohřeb se stává uprostřed fašistické okupace národní slavností. Je manifestem české vědy a techniky, mlčenlivým protestem proti okupaci českých zemí a proti zneužívání vědy a techniky pro nacistický vojenský aparát.